

Η Κόρινθος, στις αρχές του 8ου αι., είχε ήδη πάρει της έκταση μεγάλης γεωμετρικής πόλης, αποτελούμενης από ομάδα διάσπαρτων χωριών με έναν κεντρικό πυρήνα, ο οποίος εκτεινόταν μέσα και γύρω από τη θέση της μεταγενέστερης Αγοράς. Την ίδια όμως περίοδο εμφανίζονται στο προσκήνιο δύο περιφερειακές θέσεις, που απέχουν περισσότερο από 1 χλμ από το κέντρο.

Δυτικά, κοντά σε μερικά κοιτάσματα πηλού εξαιρετικής ποιότητας, αναπτύχθηκε ένα μικρό προάστιο με το κοντινό νεκροταφείο του, που στη συνέχεια εξελίχθηκε σε συνοικία των κεραμέων της αρχαϊκής πόλης. Προς τα βόρεια, ένα προϊστορικό νεκροταφείο, λίγο πιο έξω από την μεταγενέστερη πόλη της Σικυώνας, δέχεται τώρα τις πρώτες ταφές μετά τη Μέση Εποχή του Χαλκού. Πρόκειται για 11 τάφους της ΜΓ II (αρ. 14-24), οι οποίοι αποτελούν τυπικά παραδείγματα για ολόκληρη την Κορινθία. Όλοι ει ναι λαξευμένοι βαθιά μέσα στο σκληρό έδαφος, χωρίς διαμορφωμένο δάπεδο, καλυμμένοι με μία μόνο ασβεστολιθική πλάκα. Οι καμένες αποθέσεις που βρέθηκαν πάνω από τα ενταφιασμένα σώματα περιείχαν απανθρακωμένα οστά ζώων, υπολείμματα νεκροδείνων. Σε ορισμένες περιπτώσεις άφηναν μια χειροποίητη υδρία έξω από τον τάφο και έκλειναν το στόμιό της με σκύφο.

Οι δύο πλουσιότερα κτερισμένοι τάφοι περιείχαν μεταλλικά αντικείμενα ιδιαίτερης λεπτότητας. Η νεκρή του τάφου αρ. 16 φορούσε δύο δαχτυλίδια από ασήμι και ήλεκτρο και είχε έξι χάλκινες περόνες στο ένδυμά της, από τις οποίες το ένα ζεύγος ακολουθεί τον τυπικό ΠΓ τύπο που συναντήσαμε στην Αργολίδα, ενώ το τρίτο ζεύγος εισάγει ένα πιο περίτεχνο σχήμα. Είναι αρκετά μακρύτερες (50 εκ.) και έχουν τρία δικωνικά σφαιρίδια, από τα οποία το μεσαίο είναι το μεγαλύτερο, ενώ η κεφαλή είναι πλατιά δισκοειδής και η απόληξη έχει μορφή επιμήκους αστραγάλου. Ο εξεζητημένος αυτός τύπος περόνης, που εμφανίζεται για πρώτη φορά εδώ, θα γίνει αργότερα, στα τέλη του 8ου αι., ένα από τα πιο δημοφιλή αναθήματα.

Στον τάφο 17 βρέθηκε ένα ζεύγος περονών με ακόμη μεγαλύτερο μήκος, μαζί με άλλα αντικείμενα, έναν αποσπασματικό χάλκινο σκύφο και μια χάλκινη πόρπη με τετράγωνο πλακίδιο και τόξο με διπλή καμπύλη, η οποία είναι επίσης το πρωιμότερο παράδειγμα αυτού του τύπου και προηγείται, κατά 50 τουλάχιστον χρόνια, μιας βοιωτικής ΥΓ ομάδας. Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των ΜΓ ευρημάτων από την Κόρινθο είναι ακόμη μικρός, δίνεται η εντύπωση ότι στον πρώιμο 8ο αι. δρούσε εκεί μια ευημερούσα σχολή χαλκοτεχνών.

Η εξάπλωση της Κορινθιακής *πόλεως* συμπίπτει με την ξαφνική αύξηση της κορινθιακής δραστηριότητας σε άλλες περιοχές. Κατά τον 9ο αι. εξάγεται ελάχιστη κεραμική και

ουσιαστικά μόνο προς τους άμεσους γείτονες, δηλαδή τα Μέγαρα, την Αίγινα, τις Μυκήνες και τον Μεδεώνα, στην απέναντι ακτή του κόλπου. Στην ΜΓII περίοδο βρίσκουμε σποραδικές εξαγωγές σε πιο μεκρινές περιοχές, όπως στην Άνδρο, Σμύρνη, Κνωσσό, ενώ πολύ μεγαλύτερες ποσότητες μεταφέρονταν μέσω του κόλπου προς τους Δελφούς, την Ιθάκη και τη Βίτσα της Ηπείρου. Σε όλη τη διάρκεια του 8ου αι. η Κόρινθος προμήθευε καλή γραπτή κεραμική σε όλες αυτές τις περιοχές. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με δύο θέσεις που βρίσκονται πιο κοντά στην Κόρινθο και έχουν ευρήματα από το 800 π.Χ. ή λίγο αργότερα, δηλαδή το ιερό της Ήρας Ακράιας, στο άκρο της χερσονήσου της Περαχώρας, και το νεκροταφείο των Αγίων Θεοδώρων (αρχαίος Κρομμυών), αμέσως μετά τον Ισθμό, προς την πλευρά του Αιγαίου. Ο Στράβων αναφέρει ότι ο Κρομμυών ήταν χωριό στην επικράτεια της Κορίνθου, αλλά κάποτε ανήκε στα Μέγαρα. Οι τάφοι φαίνεται ότι μοιάζουν πολύ με εκείνους του βόρειου Νεκροταφείου της Κορίνθου, δηλαδή χωρίς διαμορφωμένο επίπεδο, με ιδιαίτερο χώρισμα για τα κτερίσματα ή τις παιδικές ταφές, κάλυψη με μια πλάκα, και σχεδόν αποκλειστικά κορινθιακή κεραμική. Είναι λοιπόν εύλογο να πιστέψουμε ότι την εποχή αυτή ο Κρομμυών είχε περάσει ήδη σε κορινθιακά χέρι, αν και δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι γι' αυτό, διότι και οι Μεγαρείς χρησιμοποιούσαν κορινθιακή κεραμική, και επιπλέον αγνοούμε εντελώς τα ταφικά τους έθιμα κατά την περίοδο αυτή. Το Ηραίο όμως της Περαχώρας μπορεί κάλλιστα να ανήκε ήδη στην Κόρινθο κατά την περίοδο των πρωιμότερων ευρημάτων, παρόλο που οι ιδρυτές του θα μπορούσαν βεβαίως να ήταν Μεγαρείς.